

УДК 341. 485 ((47+57): 477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.48>

НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЮВАНИХ ЗЛОЧИНІВ ГЕНОЦИДУ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У ВІЙНІ ПРОТИ УКРАЇНИ

Бойко І.В.,

старший науковий співробітник

Державний науково-дослідний

інститут МВС України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1713-9098>

e-mail: boikoivan@i.ua

Бойко І.В. Норми міжнародного права щодо запобігання вчинюваних Російською Федерацією злочинів геноциду у війні проти України.

У статті досліджено норми міжнародного права щодо запобігання вчинюваних Російською Федерацією злочинів геноциду у війні проти України. Розглянуто сутність та особливості забезпечення реалізації чинних положень і норм міжнародно, кримінального права щодо кримінально переслідування за вчиненні злочини геноциду Росією як державу агресора, спонсора тероризму, її вищого політичного і військового керівництва та військових, які безпосередньо скоюють ці злочини у розпочатій 24 лютого 2022 р. повномасштабній війні проти України. Встановлено, що злочини геноциду є злочинами проти безпеки людства, що вчиняються з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку шляхом: а) вбивства членів такої групи; б) заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи; в) умисного створення для такої групи умов життя, розрахованих на доведення її до повного або часткового фізичного знищення; г) впровадження заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню всередині такої групи; г) насильницька передача дітей цієї групи до іншої групи. Досліджено наукові доробки й положення чинних правових норм міжнародної Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього, Римського статуту Міжнародного кримінального суду, а також кримінального права України з метою необхідності негайного ратифікування Парламентом України правових норм міжнародного кримінального суду та їх імплементації до кримінального законодавства України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Автором сформульовано обґрунтовані пропозиції з удосконалення кримінального законодавства України згідно норм міжнародного, кримінального права, а також кримінального переслідування і покарання вищого політичного і військового керівництва та військових Російської Федерації, які безпосередньо скоюють злочини геноциду у війні проти України.

Ключові слова: норми, право, міжнародне, кримінальне, війна, злочини, геноцид.

Boyko I.V. Norms of international law regarding the prevention of crimes of genocide committed by the Russian Federation in the war against Ukraine.

The article examines the norms of international law regarding the prevention of crimes of genocide committed by the Russian Federation in the war against Ukraine. The essence and specifics of ensuring the implementation of current provisions and norms of international criminal law regarding criminal prosecution for the commission of crimes of genocide against Russia as an aggressor state, a sponsor of terrorism, its top political and military leadership and the military, who directly commit these crimes in the beginning of February 24, 2022, were considered. full-scale war against Ukraine. It is established that the crimes of genocide are crimes against the security of humanity committed with the intent to destroy, in whole or in part, any national, ethnic, racial or religious group as such by: a) killing members of such a group; b) causing serious bodily injury or mental disorder to members of such a group; c) deliberate creation of living conditions for such a group, designed to bring it to its complete or

partial physical destruction; d) implementation of measures aimed at preventing childbirth within such a group; e) forcible transfer of children of this group to another group. The scientific developments and provisions of the current legal norms of the International Convention on the Prevention of the Crime of Genocide and its Punishment, the Rome Statute of the International Criminal Court, as well as the criminal law of Ukraine were studied with the aim of the need for the immediate ratification by the Parliament of Ukraine of the legal norms of the International Criminal Court and their implementation into the criminal legislation of Ukraine and Law of Ukraine “On the Judiciary and the Status of Judges” in English”.

The author formulated reasonable proposals for improving the criminal legislation of Ukraine in accordance with the norms of international criminal law, as well as the criminal prosecution and punishment of the highest political and military leadership and the military of the Russian Federation, who directly commit crimes of genocide in the war against Ukraine.

Key words: norms, law, international, criminal, war, crimes, genocide.

*“Росіяни поважають силу, військова слабкість –
ось, що завжди викликає у них презирство.
Росія ніколи не буває такою сильною, як ти боїшся,
і такою слабкою, як ти сподіваєшся!”*
Вінстон Черчілль

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людства, одними з найнебезпечніших та найжорстокіших злочинами у світі є саме міжнародні злочини, адже вони ставлять під загрозу забезпечення миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. У науці міжнародного права під міжнародними злочинами розуміється такі суспільно небезпечні діяння, які становлять підвищену небезпеку для всієї світової спільноти. Така небезпека випливає з тяжкості вчиненого діяння й важливості порушеного зобов'язання та наслідків скоєного злочину.

Разом з тим, 12 січня 1951 р., набула чинності прийнята 9 грудня 1948 р. «Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього» [1]. Ця Конвенція встановлює правове визначення геноциду та вказує на те, що геноцид є кримінальним злочином.

Крім того, 1 липня 2002 р. набрав чинності прийнятий 17 липня 1998 р. Римський статут Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) [2]. МКС є постійно діючим судом поза межами системи ООН, утворений відповідно до зазначеного статуту. До юрисдикції цього суду відноситься розгляд деяких видів злочинів, що є найбільш небезпечними для всієї світової спільноти. Одним з яких є вчинення злочину геноциду. Жертвами цих злочинів є групи людей, а іноді – цілі держави. Натепер до таких злочинів, перш за все, слід віднести злочини геноциду, та інші воєнні злочини, які вчиняються Російською Федерацією (дала – РФ) у розпочатій 24 лютого 2022 р. повномасштабній війні проти України.

Водночас воєнна агресія РФ є прагнення її незаконно захопити території нашої суверенної держави у визнаних міжнародною спільнотою та ООН, спричинила невиборчі бомбардування міст та геноцид проти мирного населення на окупованих територіях, вже призвела до загибелі понад **8 тис. 173 людей** цивільних українців із них **13 тис. 620 поранених**. Серед загиблих – **3,6 тис. чоловіків і 2,1 тис. жінок, а також майже 500 дітей**. Ці статистичні дані, є дуже приблизними : до них включені лише підтвержені втрати і немає даних з окупованих територій України. Досі невідомо, скільки українців загинули у практично зруйнованих Северодонецьку, Лисичанську, Попасній, Бахмуті та інших населених пунктах. Окрема історія – місто Маріуполь: у місті, яке росіяни зрівнювали із землею минулої весни, за найобережнішою оцінкою могли загинути близько 20 тисяч цивільних осіб. Причиною загибелі більшості цивільних українців 94% стала вибухова зброя з великою зоною ураження. Ще 6% загинули через міни та вибухонебезпечні предмети [3].

Водночас Офіс генпрокурора України разом з міжнародними партнерами веде розслідування злочинів, вчинених російськими загарбниками у війні проти України, одним з головних напрямків, є – *злочини геноциду*. Найстрашніше, що злочини геноциду вчиняються в першу чергу проти мирного населення України, це стосується саме заперечень національності українців.

¹Правила життя Вінстона Черчілля. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/PZ15/> (дата звернення 18.07.2023).

За словами Генерального прокурора України Андрія Костіна, РФ намагається змінити демографічну ситуацію на тимчасово окупованих територіях, шляхом насильницької депортації та переміщення мирного населення України (за оцінками ООН з лютого 2022 року до Росії були примусово депортованих **2 млн. 800 тис. українців**) [4], у тому числі **дітей** – на цей день установлено **близько 16 тис. таких випадків**. Крім того, Генпрокурор України Андрій Костін, навів жахливу статистику: в ОГП зареєстровано більш **як 66 тис. випадків воєнних злочинів**, які вчинила РФ : від невибіркових обстрілів мирного населення до застосування тортур та сексуального насильства [3].

За даними «Укрінформ» з початку повномасштабного вторгнення в Росію були вивезені близько **4,8 мільйона жителів України, з них понад 700 тисяч – діти**. Про це повідомляє «Укрінформ» з посиланням на доповідь російської уповноваженої з прав дитини Марії Львової-Белової. Крім того, слід зазначити, що за офіційними даними української влади, з 24 лютого 2022 року з України до Росії **депортували 19 546 дітей**. Це лише ті випадки, які вдалося зафіксувати офіційно – коли батько, опікун чи свідок депортації дитини повідомив про неї Національному інформаційному бюро України. На сьогодні повернути в Україну поки що **вдалося 386 дітей** [5].

Натепер дослідження норм міжнародного права щодо запобігання вчинюваних РФ злочинів геноциду у війні проти України, пов'язано з процесом ратифікації Україною Римського статуту МКС, що триває з 20 січня 2000 р., (з дня підписання статуту нашою державою). Значний крок у цьому напрямку було зроблено 2 червня 2016 р., у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Цей Закон набрав чинності 30 вересня 2016 р., передбачав доповнення положень правових норм, зокрема частиною 6 ст. 124 Конституції України такого змісту: «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах визначення Римського статуту Міжнародного кримінального суду» [6]. Водночас вчинювані злочини РФ у війні проти України згідно Римського статуту МКС, залишаються декриміналізованими в кримінальному законодавстві нашої держави. Всупереч міжнародним зобов'язанням чинні правові норм Римського статуту МКС не імplementовані до національного законодавства України. Оскільки, Росія у війні проти України постійно вчиняє злочини геноциду та інші воєнні злочини, що вимагає реформування системи кримінального законодавства України з урахуванням імplementації правових норм Римського статуту МКС, тому в нашій державі має бути створено наукове підґрунтя такого реформування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні серед провідних вчених в галузі міжнародного, кримінального права, які досліджували норми міжнародного права щодо запобігання вчинюваних злочинів геноциду на території нашої держави важливо виділити таких вчених як: М. Антонович, М. Аль-Захарна, В. Гришук, Н. Зелінська, О. Костенко, А. Маєвська, П. Михайленко, С. Мохончук, В. Навроцький, В. Попович, Є. Стрельцов, М. Хавронюк, С. Яценкота та інші. Однак попри інтенсивність дослідження, присвяченим різним аспектам міжнародного, кримінального права щодо запобігання вчинюваних РФ злочинів геноциду у війні проти України, вченими не приділялось належної уваги, багато важливих питань залишилось поза увагою вчених та практиків правоохоронних органів нашої держави, що і зумовлює актуальність та важливість дослідження цієї проблеми.

Метою статті є дослідження сутності забезпечення реалізації норм міжнародного, кримінального права щодо запобігання вчинюваних РФ злочинів геноциду у війні проти України та вироблення пропозицій щодо кримінального переслідування і покарання вищого політичного і військового керівництва Росії та військових, які безпосередньо їх скоюють, а також формулювання обґрунтованих пропозицій з удосконалення кримінального законодавства України, відповідно до чинних правових норм міжнародного, кримінального права.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сьогодні відповідальність за геноцид передбачено Конвенцією ООН «Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього» від 9 грудня 1948 р. (далі – Конвенція), що набула чинності, ще 12 січня 1951 р., яку Україна ратифікувала 18 березня 1954 р. Під **геноцидом** у Конвенції, розуміється дії, які вчиняються з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку [1].

У положеннях правових норм зазначеній Конвенції сформульовано **склад злочину та його форми**. У якій не йдеться про відповідальність держав, а лише опосередковано вказано про факт настання відповідальності держави за злочини геноциду є самоочевидним, що підтверджуєть-

ся правовими положеннями норм ст. IX Конвенції «Суперечки між договірними сторонами по питанню тлумачення, чи застосування виконання даної Конвенції, включаючи суперечки щодо відповідальності тієї чи іншої держави за здійснення геноциду чи одного з інших перерахованих у статті III діянь (*геноцид; змова з метою здійснення геноциду; пряме і публічне підбурювання до здійснення геноциду; замах на здійснення геноциду; співучасть у геноциді*) передаються на розгляд Міжнародного Суду за вимогою кожної зі сторін у суперечці».

Слід зазначити, що згідно зі ст. 4 Конвенції особи, що чинять геноцид підлягають покаранню, незалежно від того, чи є вони відповідальними по конституції правителями, посадовими чи приватними особами [1].

Науковці міжнародного кримінального права розглядаючи концепцію кримінальної відповідальності держав вважають, що, окрім індивідів та злочинних організацій, відповідальність за вчинення міжнародних злочинів повинен нести народ держави порушниці (винятками, котрих можуть бути, ситуації наявності тоталітарного режиму або ситуації насильства державою проти власного народу), що зумовлено демократичними процесами сьогодення. Слід зазначити, що у демократичних державах народ бере безпосередню участь у формуванні публічної влади, голосуючи, обираючи й підтримуючи певні напрями політики цієї влади та її способи. Вважається, що народ у такій державі має можливість запобігти вчиненню геноциду та іншим міжнародним злочинам. На думку Ю. Бендерського, доцільним видається застосування інституту кримінальної відповідальності держави та передбачуваних у його межах механізмів протидії вчиненню злочину геноциду [7, с. 12].

А. Бакаєв та П. Ярошевич вважають, що основними чинними міжнародними механізмами протидії міжнародним злочинам в тому числі зі злочинами геноциду, є Рада Безпеки ООН, Міжнародний Суд ООН та МКС [8, с. 27; 9, с. 12], але діяльність вказаних інституцій не завжди є достатньо ефективною. У певних випадках рішення Ради Безпеки ООН (далі – РБ) можуть мати політичне забарвлення. Під час винесення рішень РБ ООН велику роль відіграють погляди на інтереси постійних членів, які мають право вето. Вказаний орган є, передусім політичним, а не судовим. Міжнародний Суд ООН не зможе розглядати справу і виносити рішення щодо держави яка вчинила злочин, без її нате згоди. До того ж, юрисдикція Суду не поширюється на держави, які не є, членами ООН, за винятком випадків, коли такі держави надають спеціальну згоду на юрисдикцію Суду і сплачують певні внески на витрати Суду.

Разом з тим, щодо МКС, то згідно з Римським статутом 1998 року держави пішли різними шляхами у вирішенні питання покарання за вчинення злочину геноциду. Деякі держави ввели статті щодо геноциду в національне законодавство інші ж (Німеччина, Канада) не зробили цього. Так, в Німеччині у 2001 р., було прийнято «Кодекс законів проти міжнародного права»; у Канаді у 2000 р., «Закон щодо злочинів проти людства і воєнних злочинів», які передбачають універсальну юрисдикцію за злочини проти міжнародного права, зокрема геноцид, злочини проти людства і воєнні злочини. До прийняття цього закону згідно з Кримінальним кодексом Канади канадські суди мали юрисдикцію щодо воєнних злочинів і злочинів проти людства, вчинених за межами Канади і після вчинення дії чи бездіяльності особа була присутню в Канаді.

Водночас необхідно зазначити, що національні суди Бельгії, Німеччини, Швейцарії та Ізраїлю також розглядали справи про геноцид й ухвалювали рішення на підставі універсальної юрисдикції [10, с. 50].

А. Маєвська говорить, що в Консультативному висновку про застереження до Конвенції Міжнародний суд справедливості звернув увагу на те, що Конвенцію було прийнято винятково з «гуманітарною та цивільною метою» та наголосив, що «... природа Конвенції свідчить про намір Об'єднаних Націй заборонити геноцид як «злочин за міжнародним правом», що полягає в позбавленні права на існування цілих груп людей, факт якого шокує свідомість людства та призводить до величезних людських втрат, а також суперечить законам моралі, духу та цілям Об'єднаним Націй». Відтак об'єктом цього міжнародного договору з одного боку, є забезпечення існування окремих людських груп, а з іншого, – підтвердження та схвалення елементарних принципів моральності. Тому, відповідно ця Конвенція має на увазі не партикулярні інтереси будь-якої з держав-учасниць, а їхню спільну мету – реалізацію високих цілей. А. Маєвська зазначає, що йдеться не про порушення договірної балансу між правами та обов'язками окремих сторін, а про загальні зобов'язання всіх учасників Конвенції [11, с. 45].

Позиція Міжнародного суду справедливості щодо природи геноциду сформульована в Консультативному висновку, який полягає в тому, що «... принципи закладені в Конвенцією визнані

цивілізованими націями як такі, що є обов'язковими для держав незалежно від їхніх конвенційних зобов'язань», а «... заборона геноциду як і обов'язок співпраці держав з метою звільнити людство від цього злочину, носить універсальний характер».

Таким чином, виконання державами обов'язку покарання за злочини геноциду відповідно до Концепції про геноцид свідчить або її пряме застосування в національних судах, або застосування відповідної норми щодо злочину геноциду національного закону, яка може бути сформульована відповідно до визначення геноциду, даного в Конвенції про геноцид, або про розширене визначення злочину геноциду. Можливим є також винесення рішення щодо вчинення геноциду паралельно на основі й національного закону, і Конвенції про геноцид.

Разом з тим, відповідно до постанови Верховної Ради України “Про Заяву Верховної Ради України “Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні” від 14 квітня 2022 р. № 2188-ІХ [12]. У зазначеній Заяві вказано, основні акти геноциду в діях Російської Федерації проявляються, зокрема, у:

- вчиненні Збройними силами Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях України масових звірств (зокрема, в містах Буча, Ірпінь, Маріуполь, селища міського типу Бородяка, Гостомель та багатьох інших населених пунктах на території України), що виявлялися у численних випадках вбивств, викрадення, жорстокого позбавлення свободи людей, їх катування, гвалтування, глумління над тілами вбитих і замучених, розстріли людей, цілих сімей, включно з дітьми;

- систематичних випадках умисного вбивства цивільного населення та умисному створенні Збройними силами РФ таких умов життя, які завдають виняткових страждань Українському народу, спрямовані на його повне або часткове знищення та у підсумку призводять до фізичного знищення українського населення в багатьох населених пунктах на території України, зокрема через блокаду населених пунктів, недопущення гуманітарної допомоги та перешкоджання евакуації цивільного населення, захоплення та цілеспрямоване знищення об'єктів інфраструктури, що забезпечує базові потреби людей;

- примусовому переміщенні українських дітей на територію РФ та передачі їх на виховання до чужого середовища з метою знищення їхньої самоідентифікації як українців, а також у вигнанні з власних домівок та депортації тисяч цивільних осіб з числа цивільного населення України на територію РФ;

- поширених випадках фізичного та психологічного насильства щодо населення України, представників українських органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій та інших місцевих активістів, журналістів, священнослужителів та інших авторитетних в українському суспільстві осіб;

- на тимчасово окупованих РФ територіях діє заборона використання української мови та україномовних книг, невідкладно запроваджується освіта російською мовою та з російським ідеологічним спрямуванням, що також свідчить про намагання знищити українську самобутність і українську націю. Діти, яких змушують вчитися за новими “програмами”, фактично зазнають насильницької передачі з однієї суспільної групи до іншої;

- у бібліотеках тимчасово окупованих територій Луганської, Донецької, Чернігівської та Сумської областей здійснюється вилучення української історичної та художньої літератури, яка не збігається з постулатами кремлівської пропаганди. Для цього залучено російські підрозділи так званої “воєнної поліції”. Вони мають цілий перелік заборонених до згадування прізвищ, серед яких Мазепа, Петлюра, Бандера, Шухевич, Чорновіл та інші. Також відомо про випадки вилучення книжки “Справа Василя Стуса” Вахтанга Кіпіані. Знайдені книжки вилучаються, масово знищуються на місці або вивозяться у невідомому напрямку;

- цілеспрямовані дії РФ з руйнування українських музеїв, історичних пам'яток в Україні, місць богослужіння, заборона використання української мови на підконтрольних окупантам територіях – це ймовірна спроба стерти культурні, історичні та мовні ознаки, що є характерними та об'єднують Український народ. Такі дії доводять існування умислу на геноцид щодо фізичного знищення Українського народу;

- системних діях РФ, спрямованих на створення умов, що розраховані на поступове знищення Українського народу через підрив економічного потенціалу та безпеки, які проявляються у знищенні об'єктів господарської інфраструктури (пошкодження зерносховищ, перешкоджання посівній кампанії, блокада морських торговельних шляхів, руйнування електро- та газотранспортної інфраструктури тощо).

Таким чином, розцінюючи означені вище дії РФ проти населення України як такі, що спрямовані на знищення Українського народу, тому Верховна Рада України визнає дії, вчинені Збройними силами РФ та її вищим політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії Росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, **геноцидом Українського народу**. Крім того, Верховна Рада України звернулася до ООН, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, урядів та парламентів іноземних держав щодо визнання вчинення Російською Федерацією геноциду Українського народу, а також злочинів проти людяності та воєнних злочинів на території України.

Слід зазначити, що принцип індивідуальної кримінальної відповідальності сформульований в міжнародному законодавстві стаття II Конвенції про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 р. [13], частина 2 ст. 5 Римського статуту МКС [2] тощо. Зокрема ст. VI Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 р., передбачає, що особи, звинувачені в здійсненні геноциду ..., повинні бути суджені компетентним судом тієї держави, на території якої було зроблено це діяння, чи таким міжнародним карним судом [1]. Отже, з появою даного положення вперше на міжнародному рівні фізичну особу було визначено суб'єктом міжнародного злочину.

Після формування даного принципу концепція кримінальної відповідальності держави здебільшого критикується у доктрині. Наприклад, А.Трайнін стверджує, що ідея кримінальної відповідальності держави перебуває в найглибшій невідповідності з основними принципами кримінального правосуддя, оскільки щодо держави не можуть бути застосовані кримінально-правові інститути і поняття винуватості, осудності та інші, без яких неможлива кримінальна відповідальність [14, с. 298]. І. Карпец говорить, що санкції, які застосовуються до держави нічого спільного з принципами кримінального права і кримінального покарання не мають, оскільки форми і види міжнародно-правової відповідальності відрізняються від кримінальної відповідальності за злочини. Відповідальність у кримінально-правовому розумінні стосується насамперед конкретних осіб [15, с. 22].

Однак натеper міжнародне право чітко розмежує «міжнародно-протиправні діяння» та «злочини за міжнародним правом». На сьогодні держава несе відповідальність за дії своїх органів будь-якої з гілок влади, чи органів наділених владними повноваженнями, а також за поведінку осіб, що діють від імені держави. Крім того, поняття «міжнародне протиправне діяння» відноситься тільки до діянь держави. На відміні від цього, визначення «злочин за міжнародним правом», «злочин проти людства», «злочин проти миру», «воєнний злочин» тощо, які використовуються в низці конвенцій та інших міжнародних актів, відносяться до індивідуальних злочинів, за які держави повинні покарати винних осіб згідно з нормами міжнародного права.

Відповідно, міжнародно-протиправне діяння тягне за собою обов'язок держави відшкодувати заподіяну шкоду у формі **репарацій** (від лат. *reparatio* – відновлення) введений 103 роки тому, в 1919 році, коли по Версальському договору Німеччина та її союзники були вимушені виплачувати збитки, які понесли країни Антанти [16].

В сучасному міжнародному праві *репарацію* розглядають як форму матеріальної відповідальності суб'єкта міжнародного права за збитки, спричинені в результаті вчиненого ними міжнародного правопорушення іншому суб'єкту міжнародного права, зокрема відшкодування (за мирним договором або іншими міжнародними актами) державою, що розпочала агресивну війну, збитків, заподіяних державі, що зазнала нападу. Об'єм та характер репарацій повинні визначатися відповідно до нанесених збитків. Репарації платить держава-агресор державі, на яку напала.

У положеннях правових норм ст. 6 Геноцид Римського статуту Міжнародного кримінального суду вказано, що для цілей цього Статуту **«геноцид»** означає будь-яке з таких діянь, які вчинено з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку: а) вбивство членів такої групи; б) заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи; с) умисне створення для такої групи умов життя, розрахованих на доведення її до повного або часткового фізичного знищення; d) впровадження заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню всередині такої групи; e) насильницька передача дітей цієї групи до іншої групи [2].

Крім того, відповідно до ст. III Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 р., «Карні наступні діяння : а) геноцид; б) змова з метою здійснення гено-

циду; с) пряме і публічне підбурювання до здійснення геноциду; d) замах на здійснення геноциду; e) співучасть у геноциді [1]. Отже, враховуючи викладене, сьогодні Верховній Раді України необхідно внести зміни та доповнення до Кримінального кодексу України. Так статтю 442. Геноцид, слід викласти в новій редакції (див. нижче у виводах статті).

Висновки. 1. Сьогодні Російська Федерація як держава, що вчиняла і вчиняє злочин геноциду проти українського народу, необхідно притягнути Міжнародним кримінальним судом до відповідальності за вчинення згідно з п. а) ст. 3 “Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього” від 9 грудня 1948 р., *злочину геноциду*, а також осіб РФ, які вчинили та вчиняють геноцид проти українського народу підлягають покаранню, незалежно від того, чи вони є відповідальними за конституцією правителями, посадовими чи приватними особами. Крім того, війна Росії проти України носить геноцидний характер, тому Російська Федерація як держава-агресор, спонсор тероризму повинна виплати державі Україна, на яку вона напала *репарацію* як спосіб відшкодування Росією державою, що розпочала агресивну війну проти України та заподіяла збитків державі Україна, що зазнала нападу. 2. Натепер Росію як державу агресора, спонсора тероризму, яка вчинила і вчиняє злочини геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини, а також не виконала наказ Міжнародного суду ООН в Гаазі від 16 березня цього року – наказ про негайне припинення вогню Російською Федерацією та виведення військ з території України, необхідно виключити з Ради Безпеки ООН як постійного члена. 3. Верховній Раді України необхідно негайно ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року та імплементувати правові норми цього Статуту до кримінального законодавства України та Закону України “Про судоустрій і статус суддів”. 4. Верховній Раді України необхідно терміново внести зміни та доповнення до чинного Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001 № 25. Ст. 131), а саме статтю 442 Кримінального кодексу України викласти в новій редакції:

Стаття 442. Геноцид

1. Геноцид, тобто діяння, умисно вчинене з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи, умисне створення для групи умов життя, розрахованих на доведення її до повного або часткового фізичного знищення, впровадження заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню всередині такої групи або насильницька передача дітей цієї групи до іншої групи, –

карається позбавленням волі на строк від десяти до п’ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

2. Геноцид, тобто пряме і публічне підбурювання до здійснення геноциду, а також змова з метою здійснення геноциду, замах на здійснення геноциду; співучасть у геноциді, –

караються позбавленням волі на строк від п’яти до п’ятнадцяти років позбавленням волі.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 року. URL: <http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.htm>. (дата звернення: 16.08.2023).
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text. (дата звернення 16.08.2023).
3. Скільки цивільних українців загинуло за час повномасштабної війни. Слово і діло. Аналітичний портал від 9 березня 2023 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/09/infografika/suspilstvo/skilky-cyvilnykh-ukrayincziv-zahynulo-chas-povnomasshtabnoyi-vijny>. (дата звернення 16.08.2023).
4. Україна з партнерами розслідують злочини росіян за трьома напрямками – Костін. Укрінформ 5 травня 2023 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3666608-ofis-genprokurora-rozslidue-zlocini-rosian-za-troma-napramkami-kostin.html>. (дата звернення 16.08.2023).
5. У Росії заявляють, що вивезли понад 700 тисяч українських дітей. Укрінформ. 31.07.2023. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3742632-u-rosii-zaavlaut-so-vivezli-ponad-700-tisac-ukrainskih-ditej.html> (дата звернення 16.08.2023).
6. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>. (дата звернення 16.08.2023).

7. Бендерський Ю. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочинів проти миру і безпеки людства. Економіка України. 2013. № 1. С. 12–15.
8. Бакаєв А.А. Досвід зарубіжних країн щодо відповідальності за геноцид. Київ: Наукова думка, 2012. 151 с.
9. Ярошевич А.Д. Сутність та причини вчинення злочинів проти миру та безпеки людства. Право України. 2014. № 7. С. 11–13.
10. Кутах І. Ідентифікація злочинності в міжнародному праві: порівняльні аспекти. Економіст. 2014. № 1. С. 50–57.
11. Маєвська А.А. Міжнародний кримінальний суд: історія і сучасність. Права людини в умовах реформування правової системи України (до 50-ї річниці Загальної декларації про права людини) тези доп. та наук повід. наук конф. молодих вчених та аспірантів / за ред. М.І. Панова. Харків: нац. юрид. акад. України. 2013. С. 45–47.
12. Про Заяву Верховної Ради України “Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні: постанова Верховної Ради України від 14 квітня 2022 р. № 2188-IX. Офіційний вісник України від 03.05.2022. № 34. Ст. 1842.
13. Конвенції про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства : ООН від 26 листопада 1968 р. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_168. (дата звернення 10.08.2023).
14. Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього: резолюцією 260 А (III) Генеральної Асамблеї від 9 грудня 1948 року URL: <http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.htm>. (дата звернення 10.08.2023).
15. Трайнин А.Н. Избранные произведения. Защита мира и уголовный закон. Москва: Изд-во «Наука». 1969. 454 с.
16. Карпец И.И. Преступления международного характера. Москва: Юрид. лит. 1979. 264 с.
17. Timothy W. Guinnane (January 2004). Vergangenheitsbewältigung: the 1953 London Debt Agreement (PDF). Center Discussion Paper no. 880. Economic Growth Center, Yale University. Архів оригіналу за 24 червня 2013.